

Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Ludvika bergsmansgård

Ludvika bergsmansgård är en välbevarad gårdsmiljö från 1700-talet, och hyttverksamheten på platsen har anor från 1500-talet. Gården är idag en del av hembygdsgården i Ludvika och byggnadsminnesförklarades 2007.

Beskrivning

Historik

Ludvika bergsmansgård har hört till bergshemmanet Jonas Halvars och har ingått i Marnäs hyttelag. Hyttan uppfördes vid Ludvika ström på 1500-talet. Till en bergsmansgård fanns jordbruk och skog och bergsmannen hade också rätt att bryta malm.

Från 1600-talet bestod bergsmansgården av två gårdar vilka på 1700-talets mitt hade fler än 50 byggnader sammanlagt. Efter mitten av 1800-talet avvecklades den privilegiebaserade järnproduktionen i Bergslagen och bergsmännens tid var förbi. Gårdarna på Jonas Halvars slogs ihop till en gemensam gård och byggnadsbeståndet glesades ur.

År 1922 sålde släkten gården till den nybildade Ludvika Hembygdsförening, som genom att visa gården bidrog till att etablera Bergslagen som en utmärkande del av svensk kulturhistoria. Idag är bergsmansgården en del av Ludvika Gammelgård, Ludvika hembygdsförenings hembygdsgård.

Figur 1. Mangårdsbyggnaden, ursprungligen två ihopbyggda stugor. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Miljö

Bergsmansgården ligger i Marnäs i östra delen av nuvarande Ludvika stad. Gården är till övervägande delen från 1700-talet men har rötter i 1500-talet då Marnäs tillhörde Norrbärke socken.

Figur 2. Utsikt ner mot Gruvmuseet. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. Miljön präglas av gårdens rödmålade timmerhus. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Mangårdsbyggnaden till vänster i bild, bakgrunden vedboden och Vals-Pelles loftbod. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnader

Bergsmansgården består av tio rödfärgade timmerhus och har åtskild mangård och fägård. Mangården består av mangårdsbyggnad i en våning, vedbod och två loftbodar och är inte helt kringbyggd.

Mangårdsbyggnaden var ursprungligen två stugor, som uppfördes i slutet av 1600-talet tätt intill varandra, gavel mot gavel. Den östra stugan har flera inredningsdetaljer bevarade från 1600- och 1700-talen. I salen finns restaurerade barockmålningar målade direkt på timmerväggarna. I mitten av 1800-talet byggdes stugorna ihop under ett gemensamt tak. I en del av byggnaderna har under 1900-talet vissa ytskikt, dörrar och fönster samt enstaka detaljer ändrats med moderna material och metoder.

Vedboden är från 1700-talet, flyttad från annan plats på gården. Vals-Pelles loftbod är av okänd ålder, inflyttad till gården 1937. Den andra loftboden, ”Nasstun”, uppfördes på plats kring 1770.

Väster om mangården finns fägården med en gles kringbyggd gruppering av byggnader från 1700-talet bestående av stall, ladugård, stolpboden ”Säsboden” och trösklada. Stallet är troligen byggt på plats 1756, ”Säsboden” är sannolikt byggd 1703. Ladugården, också från 1700-talet, rymmer fähus och foderlider samt ytterligare ett rum påbyggt senare. Exteriören är välbevarad medan interiören omändrades till utställningslokal på 1980-talet. Tröskladan, eller ”Museiladan”, har invändigt ändrats och visar en utställning av bonderedskap, uppbyggd 1944 av Martin Olsson, sedermera riksantikvarie.

Norr om mangårdsbyggnaden går Kronvägen, en obelagd väg som med sin karaktär av äldre landsväg har stor betydelse för upplevelsen av gården. Fritt utanför gården står ett brygghus, som på 1900-talet byggts om till kaffestuga. Placerad en bit längre bort på grund av eldfaran, finns klensmedjan som står på det område som numera är Gruvmuseum. Den är troligen uppförd 1757 och flyttades från gården 1856 för att återflyttas till ursprunglig plats igen 1930.

Figur 5. Mangårdsbyggnaden. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Delar av fägården, ladugården och museiladan. Foto: Länsstyrelsen i Dalarans län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Bergsmansgården visar en välbevarad och funktionell bergsmansmiljö från 1700-talet. Den är representativ som bergsmansgård men idag ovanlig genom att mangårdsbyggnaden aldrig har byggts på med en övervåning. Mangårdsbyggnaden utmärker sig även genom sitt oförändrade yttre och sin utsmyckade interiör. Bergsmansgården på Ludvika Gammelgård ger en värdefull bild av en bergsmans status i dåvarande Västerbergslagen.

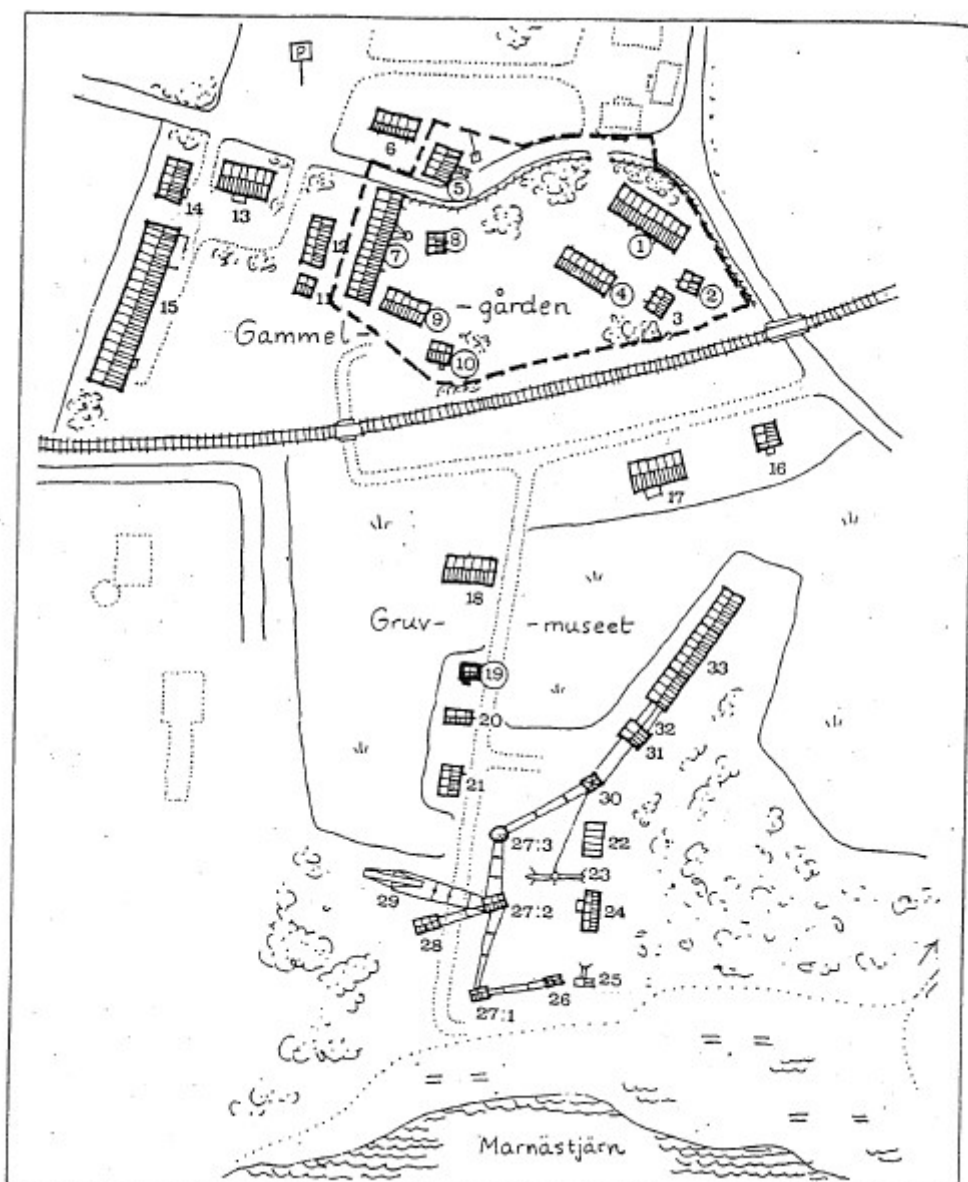
Skyddsbestämmelser

Skyddsföreskrifterna omfattar de byggnader som markerats med nummer 1–5, 7–9 samt 19 på situationsplanen. Skyddsområdet omfattar det avgränsade området på situationsplanen.

1. Byggnaderna markerade med nummer 1–5, 7–9 och 19 får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sitt yttre.
2. I byggnaderna med nummer 1–4, 8 och 19 får inte göras ingrepp i stomme,
3. i rumsindelning eller i äldre fast inredning såsom dörrar, foder, socklar, golv, tak, kaminer och äldre ytskikt med dekorativa vägg- och takmålningar.
4. I byggnaderna med nummer 5, 7 och 9, stall, ladugårdslänga respektive trösklada/museilada, får inte göras ingrepp i stomme eller i ursprunglig rumsindelning.
5. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med traditionella byggnadsmaterial, färger och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. Det område som på bilagda situationsplan avgränsats kring gården ska vårdas och hållas i sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas. Inom området ligger byggnad nummer 10, en kaffestuga som tidigare varit bryggstuga på gården. För ändringar av kaffestugans exteriör krävs samråd med Länsstyrelsen.

Samråd ska ske med Länsstyrelsen i frågor som rör vård och underhåll av byggnaderna och området.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Figur 7. Situationsplan Bergsmansgården på Ludvika Gammalgård, markerad med svart streckad linje. Ur beslut 2007.09.03.

**Bergsmansgården på Ludvika gammelgård, numrerade byggnader
på situationsplan inom streckat område:**

1. Mangårdsbyggnaden
2. Vedboden
3. Vals-Pelles loftbod
4. "Nasstun"
5. Stallet
7. Ladugården
8. "Säsboden"
9. "Museiladan"
10. "Kaffestugan"
19. Klensmedjan

Administrativa fakta

Kommun: Ludvika

Fastighetsbeteckning: Ludvika 5:71, 4:34

Byggnadsminnesförklaring: 2007.09.03

Tillgänglighet: Hembygdsgård och friluftsmuseum.

[Byggnadsminnesförklaring Ludvika bergsmansgård beslut 2007.09.03
Ludvika bergsmansgård i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)